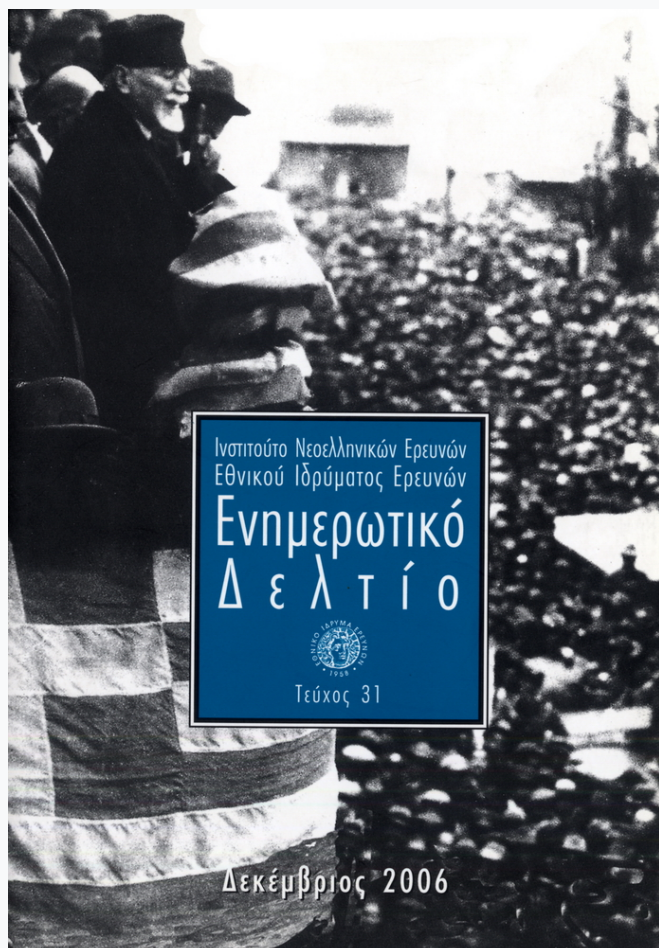

Ενημερωτικό Δελτίο

Τόμ. 31 (2006)

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

doi: [10.12681/news.47](https://doi.org/10.12681/news.47)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ. (2008). *Ενημερωτικό Δελτίο*, 31, 98–101. <https://doi.org/10.12681/news.47>

Οι Νεοελληνικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης

Λόγω της μεγάλης παράδοσης των κλασικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, καθώς και του ενδιαφέροντος ορισμένων μελών του Πανεπιστημίου για την Ορθόδοξη Εκκλησία, η πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη (Bodleian Library) απέκτησε ανά τους αιώνες, και ιδίως από τον 17ο αιώνα και μετά, σεβαστό αριθμό τυπωμένων βιβλίων και χειρογράφων (σπανιότατων είτε μοναδικών τώρα πλέον) που αφορούν τη γλώσσα, τη λογοτεχνία, την ιστορία και τη θρησκεία της νεότερης Ελλάδας. Πριν από τον 20ό αιώνα, όμως, δεν υπήρχε διδακτική θέση στις νεοελληνικές σπουδές, ούτε γίνονταν σχετικά μαθήματα.

Το εναρκτήριο μάθημα στον κλάδο εκφωνήθηκε το 1908 από τον διακεκριμένο έλληνα φιλόλογο Σίμο Μενάρδο, ο οποίος θήτευσε ως λέκτορας της Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας από το 1908 ως το 1914, οπότε έφυγε οριστικά από την Οξφόρδη, έχοντας ήδη εκλεγεί καθηγητής της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1911. Στο διάστημα αυτό, ο Μενάρδος φρόντισε ώστε η Μεσαιωνική και Νέα Ελληνική να προστεθεί στις γλώσσες και τις φιλολογίες που μπορούσαν οι φοιτητές να σπουδάσουν για τις τελικές εξετάσεις της Faculty of Medieval and Modern Languages. Λόγω όμως της έναρξης του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, το Πανεπιστήμιο δεν προέβη σε αντικατάσταση του Μενάρδου.

Το 1915 ιδρύθηκε η έδρα Βυζαντινής και Νεοελληνικής Γλώσσας και Φιλολογίας (Bywater and Sotheby Professorship of Byzantine and Modern Greek Language and Literature) με κληροδότημα από την κυρία Charlotte Bywater, χήρα, διαδοχικά, δύο κλασικών φιλόλογων της Οξφόρδης, των Hans Sotheby και Ingram Bywater. Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνουν δύο διευκρινίσεις. Πρώτον, με τον όρο "έδρα" νοείται μια θέση καθηγητή μόνο, και όχι ολόκληρο τμήμα. Δεύτερον, ενώ η έδρα υποτίθεται ότι καλύπτει και τη βυζαντινή και τη νεοελληνική φιλολογία, το παρόν κείμενο ασχολείται μόνο με τη δεύτερη.

Πρώτος κάτοχος της έδρας (1920-1939) ήταν ο R.M. Dawkins, διάσημος αρχαιολόγος και ελληνιστής, ο οποίος είχε περάσει το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου 1902-1919 στην Ελλάδα, ως μέλος (και διευθυντής 1906-1914) της Βρετανικής Σχολής Αθηνών ως το 1914, και στη συνέχεια ως αξιωματικός του Βρετανικού Βασιλικού Ναυτικού με βάση τη Σούδα Χανίων. Δεινός μελετητής νεοελληνικής διαλεκτολογίας και λαογρα-

φίας, ο Ντώκινς υπήρξε από τους ελάχιστους επιστήμονες που συγκέντρωσαν διαλεκτικό υλικό από τα ελληνόφωνα χωριά της Καππαδοκίας πριν οι κάτοικοι σκορπιστούν με την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1923. Το υλικό αυτό εκδόθηκε σε μνημειώδη τόμο με τίτλο *Modern Greek in Asia Minor* (1916). Ο Ντώκινς προέβη στην έκδοση άλλων ογκωδών βιβλίων, μεταξύ των οποίων είναι η πρώτη κριτική έκδοση του *Χρονικού* του Λεοντίου Μαχαιρά (1932) με αγγλική μετάφραση, καθώς και δύο τόμοι με νεοελληνικά παραμύθια. Στην ανάλυσή του των παραμυθιών ο Ντώκινς αντιτάχθηκε, με τον χαρακτηριστικό διακριτικό τρόπο του, στην εθνοκεντρική προσέγγιση του Ν.Γ. Πολίτη, ο οποίος αναζητούσε τις συνδέσεις ανάμεσα στη νεοελληνική λαογραφία και τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό· απειναντίας, ο άγγλος μελετητής ανέλυσε τα νεοελληνικά παραμύθια στο συγκριτικό πλαίσιο της παγκόσμιας λαογραφίας.

Τον Ντώκινς διαδέχτηκε ο αγγλοέλληνας φιλόλογος John Mavrogordato (1939-1947), ο οποίος εξέδωσε την πρώτη αγγλική μετάφραση των 154 ποιημάτων του Καβάφη (1951). Κατά τη διάρκεια των θητειών του Ντώκινς και του Μαυρογορδάτου, οι φοιτητές –τόσο στο προπτυχιακό όσο και στο διδακτορικό επίπεδο– ήταν ελάχιστοι. Η άνθηση των νεοελληνικών σπουδών στην Οξφόρδη άρχισε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οπότε, με την εκλογή του Κωνσταντίνου Τρυπάνη στην έδρα (1947-1967) και την επανίδρυση του λεκτοράτου (με πρώτο κάτοχο τον Robin Fletcher, 1949-1979), τα μαθήματα νέας ελληνικής φιλολογίας εγκαταστάθηκαν σε νέα βάση και με απρόσκοπτη ροή φοιτητών, οι οποίοι ειδικεύθηκαν στον σχετικό κλάδο, είτε για το πτυχίο Β.Α. είτε για τη διδακτορία. Στο ίδιο διάστημα, δηλαδή από τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι σήμερα, οι οξφορδιανές βιβλιοθήκες πλουτίστηκαν με χιλιάδες νέα αποκτήματα σχετικά με τα πεδία των νεοελληνικών σπουδών (γλώσσα, λογοτεχνία, ιστορία, λαογραφία, ανθρωπολογία).

Ο Τρυπάνης εξέδωσε, μεταξύ άλλων, μια ανθολογία με τίτλο *The Penguin book of Greek verse* (1971) και μια μεγάλη ιστορία της ελληνικής ποίησης, *Greek poetry from Homer to Seferis* (1981), οι οποίες είλκυσαν την προσοχή ενός μεγάλου αγγλόφωνου κοινού προς την πλούσια παράδοση της ελληνικής ποίησης από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας. Οι διάδοχοι του Τρυπάνη υπήρξαν κατά πρώτο λόγο βυζαντινολόγοι: Κάρολος Μητσάκης (1968-1972), Cyril Mango (1973-1995), Elizabeth Jeffreys (1995-2006) και Marc Lauxtermann (2007-). Το 1988, το Πανεπιστήμιο αποφάσισε την κατάργηση της έδρας για οικονομικούς λόγους, καθώς οι πόροι του κληροδοτήματος Bywater και Sotheby είχαν περιορισθεί σημαντικά, το μέλλον όμως της έδρας εξασφαλίστηκε με γενναίες δωρεές από το ελληνικό κράτος και από Έλληνες της Βρετανίας.

Ο Φλέτσερ εξέδωσε το βιβλίο *Kostas Palamas* (1984), με θέμα τη ζωή και το έργο του Έλληνα ποιητή και τους αγώνες του για την επικράτηση της δημοτικής. Τον Φλέτσερ διαδέχτηκε ο Peter Mackridge (1981-2003), ο οποίος συνέχισε την παράδοσή του στη διδασκαλία και την έρευνα της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας τόσο στο επίπεδο του Β.Α. όσο και στο διδακτορικό, προσθέτοντας ακόμα το ενδιάμεσο επίπεδο του Master's. Την ίδια εποχή ιδρύθηκε ημιμόνιμη θέση για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας, την οποία κατείχε η Μαίρη Coulton από το 1980 μέχρι το 2005. Η Οξφόρδη

συνέχισε να συγκαταλέγεται ανάμεσα στα τέσσερα πανεπιστήμια της Μ. Βρετανίας που προσφέρουν ειδικότητα στη Μεσαιωνική και Νεοελληνική Φιλολογία. Στο προπτυχιακό επίπεδο οι οξφορδιανοί φοιτητές μπορούν να συνδυάσουν τη Μεσαιωνική και Νέα Ελληνική Φιλολογία είτε με τις Κλασικές Σπουδές είτε με κάποια άλλη νεότερη ευρωπαϊκή ή μεσανατολική φιλολογία είτε με τη Νεότερη Ιστορία ή τη Φιλοσοφία.

Ανάμεσα στην εκδοτική παραγωγή του Μάρκιτζ είναι τα εξής βιβλία: *The Modern Greek Language* (1985), *Dionysios Solomos* (1989), δύο γραμματικές της Νέας Ελληνικής (σε συνεργασία με τους David Holton και Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton, 1997 και 2004), και *Εκμαγεία της ποίησης: Σολωμός – Καβάφης – Σεφέρης* (2007), καθώς και οι συλλογικοί τόμοι *Ancient Greek myth in modern Greek poetry* (1996), *Ourselves and others: the development of a Greek Macedonian cultural identity since 1912* (1997), *Contemporary Greek fiction in a united Europe: from local history to the global individual* (2004), οι δύο τελευταίοι σε συνεργασία με την Ελένη Γιαννακάκη.

Κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 ο John Campbell, ο πρώτος ανθρωπολόγος που έκανε επιτόπια έρευνα στη Ελλάδα, θήτευσε για μερικά χρόνια ως λέκτορας στη Σύγχρονη Βαλκανική Ιστορία. Ο Κάμπελ αποχώρησε νωρίς από την πανεπιστημιακή του θέση, συνέχισε όμως να διδάσκει νεοελληνική ιστορία και ανθρωπολογία σε διδακτορικό επίπεδο ως εταίρος του St Antony's College. Συνολικά υπήρξε επόπτης 40 περίπου διδακτορικών διατριβών με νεοελληνικά ιστορικά και ανθρωπολογικά θέματα. Εξέδωσε την πρωτοπόρο ανθρωπολογική μελέτη *Honour, family, and patronage* (1964) και (μαζί με τον Philip Sherrard) μια επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας και πολιτισμού με τίτλο *Modern Greece* (1970). Τον Κάμπελ διαδέχτηκε ως εταίρος του St Antony's College (και πάλι χωρίς πανεπιστημιακή θέση) ο γνωστός ιστορικός Richard Clogg. Κατά τη διάρκεια της θητείας του (1990-2005) ο Κλόγκ είχε την εποπτεία σημαντικού αριθμού διδακτορικών διατριβών με θέμα τη νεοελληνική ιστορία, ετοίμασε τη δεύτερη έκδοση του βιβλίου του *A concise history of Greece* (2002), εξέδωσε μια εκλογή μελετών του με τίτλο *I kath' imas Anatoli: studies in Ottoman Greek history* (2004) και επιμελήθηκε, με ταξύ άλλων, τους συλλογικούς τόμους *Greece, 1981-89: the populist decade* (1993), *The Greek diaspora in the twentieth century* (1999), *Minorities in Greece* (2002) και *Greece 1940-1949* (2002). Εν τω μεταξύ η πρώην καθηγήτρια στο Oxford Brookes University και το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Renée Hirschon, διορίστηκε εταίρος του St Peter's College, όπου σήμερα διδάσκει ανθρωπολογία με κεντρικό αντικείμενο την Ελλάδα και την Τουρκία, σε φοιτητές του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης (χωρίς όμως να κατέχει πανεπιστημιακή θέση). Μεταξύ άλλων, επιμελήθηκε την έκδοση του τόμου *Crossing the Aegean: an appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey* (2003).

Δεκάδες επιστήμονες που διδάσκουν νεοελληνικές σπουδές σε πανεπιστήμια ανά τον κόσμο (ιδίως στην Αγγλία, στην Ελλάδα, στην Αμερική και στην Αυστραλία) έχουν σπουδάσει στην Οξφόρδη. Ωστόσο, παρά την πρωτοπόρο θέση της Οξφόρδης στις νεοελληνικές σπουδές στο παρελθόν, το μέλλον είναι τελείως αβέβαιο. Μετά την αποχώρηση του Ρίτσαρντ Κλόγκ, κανένας δεν διδάσκει σήμερα νεοελληνική ιστορία, ενώ με

την αποχώρηση του Πήτερ Μάκριτζ καταργήθηκε το (μέχρι τότε μόνιμο) λεκτοράτο στη νεοελληνική φιλολογία. Χάρη στη γενναιοδωρία του ελληνικού κράτους και ορισμένων κοινωφελών ιδρυμάτων, ιδρύθηκε τετραετής λεκτοράτο στη νεοελληνική φιλολογία, την οποία κατέχει ο Δημήτρης Παπανικολάου· η θέση αυτή θα διαρκέσει μέχρι το 2008.

Οι σπουδές στη νεοελληνική ιστορία και ανθρωπολογία στην Οξφόρδη οφείλονται ανέκαθεν στην αγαθή συγκυρία της παρουσίας διακεκριμένων επιστημόνων που δεν παίρνουν κανονικό μισθό από το Πανεπιστήμιο. Τώρα φαίνεται ότι το Πανεπιστήμιο δεν είναι πλέον διατεθειμένο να υποστηρίξει χρηματικά ούτε τη νεοελληνική φιλολογία.

Peter Mackridge
22 Ιανουαρίου 2007